

ORSZÁGVILÁG.

HAZAFELÉ.

A szerencsétlen VII. czionista-kongresszus elmúlt. A zaj, mely a kongresszust megelőzte és követte, elnémult. Következményei azonban, melyek még sokáig emlékeztetnek majd rá, ámbár legszívesebben kitörölnők emlékezetünkől, két szempontból méltók a figyelemre. Az első szempont a Zangwill kezdeményezte territorialis szervezet. Céljai elérhetők és ha egyszer testet öltenek, úgy az egész zsidóság üdvére válnak. A második, hogy a baseli városi kaszinóban hozott határozatok értelmében, melyeknek szülőhelyül Freiburg tekintendő, *itt, Jeruzsálemben* minden czionista gyülekezést vagy híradást, akár a czióné czionisták, akár a politikai czionisták értelmében *államveszélyesnek tekintenek. Ki e tilalom ellen vét, hazadrulás miatt kerül vád alá.*

Már rég félttem, hogy azok után, amiket a czióné czionisták tettek, ez következik be majd, ha nem is tartottam valószínűnek, hogy ennek kell bekövetkeznie. Afelől azonban, hogy törvényes úton itt semmit sem lehet elérni, egy pillanatig sem kételkedtem. Eszerint a kongresszuson is a *territorialismust* képviseltem. És ez elbukott. A többség elvetette, a többség, mely a csempészet programját állította fel. Palesztinában akarnak államjogokat és ehhez szükséges, hogy becsempészszenek magukat! És kezdték magukat a csempészésbe begyakorolni. Becsempészték magukat a baseli városi kaszinóba. Nem volt joguk ott ülni, mert megbízó leveleik fele *hamisított* volt. Aki efelől bizonyítékokat kér, az olvassa el Ussischkin »Unser Programm«-ját — egy példánya az itteni pasa birtokában van — és Zangwill »Kongresszrapport«-ját, mely a »Welt«-ben jelent meg 1905. 38. és 39. számában. A kisebb-

ség, mely a nép többségét képviselte — elveszté a csatát. Elbukott azonban, még pedig erkölcsileg, az úgynevezett többség! Hogy vajjon Zangwill új organizációja eredményez-e valamit, azt mindenesetre be kell várni. Annyi azonban már most is bizonyos, hogy a legjobb erők, mint p. o. a német »Hilfsverein«, rokonszenveznek vele. (V. ö. »Frankfurter israelisches Familienblatt« 40. sz. 2—3.) A nép, amennyiben gondolkozását nem zavarták meg hamis hitegetések, bizonyára nem fog késni, hogy az új organizációt pártolja. Az »Egyenlőség« és a »Magyar Zsidó Szemle« abban a tudatban, hogy Zangwill reális talajra lépett, vállalkozását örömmel üdvözölték és remélhető, hogy a magyar zsidóság konkrét alakban fogja Zangwillt törekvéseiben támogatni.

Most azonban azt kérdik, ha Zangwill terve realizálatnák, mi történik majd Palesztinával? A felelet erre az, hogy míg a körülmények olyanok maradnak, mint amilyenek ma, Palesztinában általában vajmi keveset tehetünk. Palesztinára azonban örökké gondolni fogunk. Sem az angol, sem a német, sem a francia vagy amerikai nem gondol arra, hogy hazáját Palesztinával cserélje fel. De vajjon nem zárándokolnak-e azért ezrével a szent-földre? Azt a vágyat, melyet Palesztina iránt érzünk, a világ egy kulturállama sem elégítheti ki. A legutóbbi utazási vállalat, melytől bizonyára mindenféle nemzetpolitikai gondolat távol állott, megmutatta, hogy az a hely, melyet az egész világ szentnek tart, azért nekünk sem kevésbé drága. Kívánatos, hogy az ilyen vállalatok még gyakrabban megismétlődjenek. Hiszen a többi népek sem fáradnak el újra és újra keletre, nevezetesen Palesztinába zárándokolni. De mégsem nagyobb a kényelmük és minden tartózkodás nélkül el kell ismerni, hogy az ily nemű vállalatok között a »Budapesti Menetjegyiroda« a legmegbízhatóbb vezető. Érdemes volna azonban a hazautazást Smyrna, Konstantinápoly, Konstanz, Predeal felé intézni, ahelyett hogy Beirut, Jaffán Egyiptomon és azután Korfun keresztül, szóval majdnem ugyanazon utat még egyszer megteszik. Hányan nem ismerik saját hazájukat, melyet a külföldiek valóságos paradicsomnak tartanak. E sorok írója nemrég megtette ezt az utat, csak hogy ellenkező irányban. Keletről nyugatra és innen újra vissza keletre. Mennyire szegény az

emberi nyelv! A hajlékot, mely vihartól, esőtől óv, szülőföldjének tartja, akár hazai, akár idegen földön építi fel azt az ember!

Ha ez így van, akkor helyes a »hazafelé« jelzés. Hazafelé tehát — a hazát elhagyom és messze vándorlok. Az első ut Erdélyen keresztül Predealba vezetett.

Már maguk az erdők-árnyékolta, majd süllyedő, majd a meredeken égbenyúló hegyek csergedező patakjaikkal, melyek buja virányok között kígyóznak, kétségkívül a legmegkapóbb részei az egész kontinensnek. Mily szívesen legeltettem volna tekintetemet e pompás, változataiban túlgazdag látványon, ha nem zavart volna benne szemben ülő utitársam. Az illető görög-katholikus vallású lelkész volt. Kettőnkön kívül senki sem volt a vasúti kocsiban. A nyulánk természetű férfiú, kinek ruházata elárulta hivatását, melylyel semmi esetre sem állottak ellentétben finom arczvonásai, körülbelül 30 éves lehetett. Tartása, melyben valami tiszteletreméltó rejlett, feszes, deli volt, a sötét-fekete, jól ápolt szakállal összhangban levő barna szempillák, szeliden fénylő szemeket árnyékolta; csak ajkai árultak el olykor némi dacot. Az embereknek nemzetiségekre való oszlás jegyében állunk. Minden nemzet azon van, hogy nemzetiségét érvényesítse. Ha nem érvényesül abban a mértékben, amint azt a nemzet kívánja, úgy minden rend ellen megtagadja az engedelmisséget. Zajtalanul, de tervszerűen törekednek arra a román felekezetű lelkész urak, hogy maguknak *nemzeti* jogokat vívjanak ki. Nekünk, mint románoknak, állítá a mi pópánk, nincs jogunk állami hivatalokat betölteni; a gimnáziumi és egyetemi tanulmányokból feljesen ki vagyunk zárva, összes régi biztosított privilegiumainktól meg vagyunk fosztva. De — mondá a pópa — hasonló módon fizetünk nekik. Magyar üzleteket, orvosokat és ügyvédeket kerülünk és magyar nyelven fogalmazott ügyiratokat, melyeket szpecialiter a lelkészekhez intéznek — elintézetlenül hagyunk. Ide jutva, utitársam kiesett szerepéből, mert a német nyelv helyett, melyen eddig beszélt és még hozzá elég folyékonyan, hirtelen megszakítással, hogy ezzel is mintegy dühének nagyobb nyomatékot adjon, beszédét tiszta magyarsággal folytatta: »Nem, mi nem értünk magyarul!« A társalgás még tovább tartott volna, ha a kalauz kiáltása nem emlékeztette volna

útitársamat arra, hogy utazásának céljához érkezett. Még egy daczos »nem!«, mely remegő ajkait elhagyta és a férfi eltűnt az éj homályába, mely már a földet elborítja. Korán reggel elértük Predealt. Predeál! Hogy ujjong az ember szíve az örömtől, ha téged megpillant. A csupa villákból álló, illatos virágokkal és sétakertekkel körülvett határváros, mely Magyarországot Romániától elválasztja, előrenyúló, rézsut leereszkedő alpesi hegy lábánál fekszik. A hegy egy fensíkba vezet át, a mely hatalmas hídhöz hasonlóan, azt a hegylánczolatallal összekapcsolja.

Derült, mosolygó ég tekintett le és ámbár az első hajnalpir feltűnt már az égen, a földet még mindig homály borította; csak a hegygerinczen elterülő, levegőbe nyúló tölgyek lombozata ragyogott a felkelő nap hajnalpirjában. Mily szépség! Valóban pompás látvány; de a továbbutazó számára fölötte rövid ideig tart az itt tartózkodás, semhogy hosszabbban gyönyörködhessek benne. Az állomás órája, melynek az egyik oldalon levő mutatólapja a középeurópai, a másik oldalon levő az északeurópai időt jelzi, az indulásra figyelmeztetett. Alig vizsgálták meg az útlevelet és alig revideálta a vámhivatalnok a podgyászt, már indulni kezdett a vonat. Reggel azonban csak egy vonat közlekedik Predeal és Bukarest között és ez csak első osztályú kocsikból áll. Az utazók, kiknek jegyük csak a II. osztályra volt érvényes, a díjszabályzat értelmében, kénytelenek voltak 4 frc.-nyi különbözetet fizetni. Az erdélyi vonalon hasonló esetben egy koronával kell többet fizetni az utasnak, mint a mennyit a tarifa kiszab.

Egy alkalommal a kalauz, midőn külföldi pénzt kellett beváltani, oly szemtelen volt, hogy a beváltásért 60 fillért fizettetett magának. »Nem kötelességünk« — indokolta a hivatalnok az ő eljárását — »mások pénzét beváltani.« Ezt ez az ember keleten tanulhatta.

Predeálon túl még messzire kinyúlik a fenséges vidék mely a felkelő nap sugaraiban még elragadóbb. Lassanként síkká változik a talaj és egy messzire elterülő síkon, amelyen a mult nyáron bekövetkezett nagy esőhiány miatt elaszott és napperzselte növényeken kívül semmi sem látható, emelkedik Bukarest, Románia fővárosa. Vajmi kevés látványosságot nyújt.

Különben is rövid ideig tartott az ott tartózkodás arra,

hogy az egyhangú háztömegeket nagyobb figyelemre méltassuk, de mindenesetre elég arra, hogy érdekes hazánkfiát, dr. Beck M. urat, az ottani német-zsidó község rabbiját személyesen megismerhessük. Dr. Beck, körülbelül 60 éves lehet, a boroszlói rabbi-szeminárium legrégebb tanítványainak egyike. Daczára annak, hogy nagyjából külföldön élt, mégis megmaradt magyarnak tetőtől talpig, nemcsak szóban és írásban, amiben meg éppen mesteri tehetsége van, hanem szívének mélyén is. Egy óráig a kedélyes, barátságosan mosolygó, feleletre kész tudóssal társalogni, akár tudományos témáról, akár világi dolgokról, valóban nagy élvezetet nyújt. A meghitt otthon nem éreztet odakünn semmit abból a szűkkeblűségből, amely leghűbb fiainak egy részét hazájuktól megfosztotta. A családfőnek veleszületett magyar vendégszeretete az egész házra átment. *ביום זכור אותו האיש לטוב*. Csak az az egy sajnálandó, hogy e ritka férfi egészségi állapota nem jobb.

A Dobruđa, ámbár a berlini kongresszus óta Romániába van bekebelezve, mai napig keveset európaiasodott. A hatalmas híd, mely a Duna fölé veretett, mindenesetre elsőrangú látványosság. Ez aztán minden, ami az embernek feltűnik. Constanza, a főváros, nyomorult fészek; az az egy előnye van, hogy a vonat közvetlen a kikötőnél áll meg; ez a kényelem Doverre emlékeztetett. Ott állott már a tisztán tartott s minden lehető kényelemmel berendezett »Károly« hajó az utasok tovaszállítására. Ha a víz csendes, ami a feketetengeren nem mindig fordul elő, elég kellemesen lehet aludni a mindig mozgásban levő ágyakban. A Bosporusba való érkezés mégis mindenkit a fedélzetre csalt. A Bosporuson mozgalmas élet uralkodik. Nagy tömege a kicsiny, tarka hajóknak, — sűrűn megrakva részint kereskedőkkel, részint vidám kirándulókkal — kergeti egymást egész nap az egész út hosszában, közvetítve a közlekedést a Bosporus lakói között egyrészt, és közöttük és a főváros között másrészt. A meredek part hosszában, mindkét oldalon hatalmas félkör alakotva emelkednek lakott helyek, melyeken szép házak állanak, közöttük itt-ott modern stílusban épült villák, melyek fölött magas hegyek tűnnek föl. Ezek sajna nagyjából kopárak, ámbár alkalmasak volnának ültetvényekre. Látásuk eszünkbe juttatja, hogy Törökországban vagyunk. Ettől eltekintve a Bospo-

rushoz hasonlót messzi földön nem találunk. Szívesen gyönyörködött volna még szemünk a ritka panoráma szépségein, de nagy hajónk nem akarta gyorsaságát mérsékelni. Csak tovább haladt a hullámtömegben, mindinkább a célhoz közelítve. Az oszmán birodalom fővárosa ünnepi díszben volt. A szultán ő felségének koronázási napját ülte. Konstantinápoly magában véve, eltekintve a keleti sürgés-forgástól, mely az európai ember előtt mindig valami új, jelentéktelen. Van azonban vonzó ereje is, amit a főváros különösen gyönyörű fekvésének köszönhet.

Az erős rendőri felügyelet, melynek az utóbbi merénylet óta mindenki alá van vetve, különösen pedig az idegen, kit a rendőrség lépésről lépésre nyomon követ, nagyon terhessé válik, különösen annak, aki hozzá van szokva ahhoz, hogy szabadon vegyen lélekzetet.

Kérlelhetetlen szigorral jártak el az örményekkel szemben, nemcsak a fővárosban, hanem az egész kisázsiai tengermelléken, mely az ő tartózkodási helyük. Smyrna és Beiruth között annak idején lángokban álltak egész falvak, melyek állítólag örmény falvak voltak s amelyeknek lakóit előbb lekaszabolták.

A »Lazaroff«, e nyomorult orosz hajó, vitt bennünket Jaffába. Haza érkeztem — a szent földre.

Jeruzsálem.

DR. GRÜNHUT LÁZÁR.

ÚJ ÁSATÁSOK JERUZSÁLEMBEN.

Az intézet igazgatója, kinek területén találtattak a koporsók, melyekről e folyóirat (1905) júliusi számában már beszámoltam, Schneller lelkész úr negyedéves folyóiratában, a »Der Bote aus Zion«, 1905. 2. számában ugyanannak a tárgynak nagyobb cikket szentel, melyből az következik, hogy a szaktudósok egyetértenek abban, hogy a koporsók felirata föltétlenül az első századból való. Csak annyit akarok itt utólagosan megjegyezni — amit az említett cikk is mond — hogy a koporsók felnőtt emberek csontjait tartalmazzák, kik máshol (יִשְׂרָאֵל) Skythopolisban haltak meg és temették el, s miután feloszlottak, csontjaikat összegyűjtötték, ideszállították és a megjelölt helyen eltemették. Hogy ez szokásban volt, azt már Rabbi Benjamin is említi az ő útleírásában, I. rész, 38